

לפרשת תרומה – 'ויתנו לי תרומה' או 'ויקחו לי תרומה'

שכתוב שיעורו של הרב מנחם בן יעקב

א. פתיחה

נתחיל בשאלה על הפרשה, בפרשת השבוע נאמר "ויקחו לי תרומה" אני תמיד חשבתי שאם יהודים נותנים תרומה זה טוב, ומאידך גיסא אם יהודים מקבלים תרומה זה עוד יותר טוב לעם היהודי ולכן צריך להיות כתוב 'ויתנו לי תרומה', אז נכון שכתוב בפרשת שקלים "ונתנו איש כופר נפשו" אבל בפרשתנו כתוב "ויקחו לי תרומה". והשאלה היא אם כך מדוע כתוב "ויקחו לי תרומה" הרי מן הראוי היה שיהיה כתוב 'ויתנו לי תרומה'? ואשתדל לענות תשובה על פי סיפור חסידי ששמעתי בשיחה מהמשורר יונדב קפלון, ששאל שאלות מעניינות על הסיפור.

במקביל לסיפור אני רוצה להביא גם את השאלות שלו וגם כמה שאלות שלי ומכל התשובות האלו נקבל הסבר על פרשת שבוע.

ב. כשפגש החסיד את סוחר היהלומים

לאיש יהודי אחד היתה בת גדולה שהיה עליו להשיאה ואותו יהודי היה סוחר מצליח שנהפך עליו הגלגל וירד ממעמדו.

הלך אותו יהודי אל הרב הגדול מאפטא שהיה תלמידו של ר' אלימלך מלידז'נסק, ובא אליו בבקשה שיעזור רחמים עליו בתפילה וגם ביקש ממנו עצה מה לעשות, כי לא די לעורר רחמים אלא גם צריך לעשות. שאל אותו הרבי הקדוש מאפטא בעל הספר 'אוהב ישראל': כמה כסף אתה צריך לנישואי בתך, וכמה יש לך? ענה לו היהודי שזקוק הוא לאלף רובל (שזה בימינו כמאה אלף דולר) וכיסו ריק ואין לו אלא רובל אחד. אמר לו הרב: 'לך לשלום, והמסחר הראשון שיזדמן לך תעשה וה' יצליח דרכך'. תמה האיש מאוד מאוד על תשובת הרבי, כי איזה מסחר כבר יוכל לעשות כשאין לו כסף?, הרי רובל אחד זה שום דבר. אך האמין החסיד בדברי הרב, נטל את מקלו בידו ויצא לדרכו.

הגיע למלון אחד וראה סוחרים באבנים טובות ומרגליות שנזדמנו למלון, ניגש ועמד החסיד מאחורי בני החבורה שהיו מסובים אצל שולחן ארוך, והחל מתבונן על היהלומים שהיו מסודרים לפנייהם בתיבות קטנות. שאל אותו אחד הסוחרים: מה אתה מסתכל כאן, שמא תרצה לקנות יהלום אחד? זכר היהודי את דברי הרב שאמר לו 'העסק הראשון שיש לך תעשה' ואמר: הן.

שאל אותו הסוחר: וכמה כסף יש לך? ענה לו היהודי: רובל אחד.

לשמע תשובתו פרץ הסוחר בצחוק גדול לפני כולם, ואמר לאותו האיש: 'יהלומים אני לא יכול למכור לך כי הם שווים יותר מרובל אחד, אבל יש לי בשבילך עסק גם בשביל רובל אחד, אולי תרצה לקנות את העולם הבא שלי בעד רובל אחד?'

השיב היהודי: הן!, אני מסכים לקנות את העולם הבא שלך בעד רובל אחד, ויודעים אנו כי הוא הסכים כי זה מה שהורה לו הרבי, אמר היהודי: 'אני מוכן לקנות ובלבד שתאשר את המכירה בשטר מכירה הכתוב כדת וכדין'. הסכים הסוחר, כתב וחתם את דבר המכירה בשטר.

נתן החסיד את הרובל האחד לסוחר, והסוחר נתן לאותו חסיד שטר שבו כתוב 'שכל העולם הבא שלו יהיה מעתה שייך לחסיד פלוני בן פלוני'.

לקח החסיד את השטר ושם אותו בכיסו, ומכיוון שלא היה לו יותר מה לעשות הלך לבית המדרש, הוציא החסיד את הגמרא מילקוטו ולאורו של נר קטן ישב בפניה אחת והתחיל ללמוד בניגון.

ג. פעולת האדם הינה הכנה לנס

נעצור את הסיפור ונתבונן: אנו מבינים שמתחיל להיות פה משהו מעניין, וכולנו שואלים מדוע בשביל העסק הזה צריך רובל אחד? הרבי לא יכול להגיד לו אני אתפלל והכל יהיה בסדר הרי "אין מעצור לה" להושיע ברב או במעט? אולי עדיף שהרב יברך אותו שיזכה בדג כמו הדג של יוסף מוקיר שבת? למה הוא צריך להתחיל את המסחר ברובל אחד?

אלא אנו יודעים ש'ברכתך בכל אשר תעשה' - ועל האדם לקום ולעשות! ולומדים זאת מהנס של אלישע ששואל את האשה 'היש לך כל בבית' והאשה עונה ש"אין לי כל כי אם אסוך שמן", היינו צריך אסוך שמן וממנו יכול אלישע לבוא ולהזרים נהרות של שמן - אבל צריך להתחיל במשהו. הברכה מתחילה מהפעולה הקטנה של האדם 'אקרא לאל עליון לאל הגומר עליי' אדם מתחיל וה' ממשיך.

גם במנורת המשכן המופיעה לראשונה אצלנו בפרשה, הכהן אמנם מדליק את המנורה אך הלהב עולה מאליו, אם הלהב עולה מאליו מדוע על הכהן להדליק? אלא "בהעלותך את הנרות... יאירו שבעת הנרות" הנס צריך בחינה של "הרחב פיך ואמלאהו" הנס מחייב תחילה פעולה של האדם.

אם כן ברור למה קנה החסיד את העולם הבא - כי זו היתה מצוותו התמוהה של הרבי. אבל למה הסוחר מכר את העולם הבא ברובל, מה היתה מטרתו האם הוא צריך את הרובל? ! לא, הסוחר רצה לצחוק ממנו כי מול כל המסובים כאן הוא צחק על היהודי ואמר לו כביכול 'איך אפשר לקנות דבר שלא בא לעולם'? ! הסוחר חושב לעצמו או שאין עולם הבא, או שהעולם הבא שלו לא שווה רובל, או שהוא רוצה להצחיק את הקהל וזה שווה רובל. ולאחר ברור זה נתבונן בהמשך הסיפור.

ד. אשת הסוחר נכנסת לתמונה

עם שהסוחרים יושבים וצוחקים על אותו בטלן שהוציא את המטבע האחרונה בכיסו על דבר שלא בא לעולם (כי העולם הבא עוד לא קיים בעולם הזה ואיך אדם מקנה דבר שלא בא לעולם?) נכנסה למלון אשתו של אותו הסוחר, שהיא בעלת רוב היהלומים כי רוב הונו של הסוחר בא לו מירושה שירשה האשה מאביה (ומתברר כי העושר העיקרי הוא ממנה).

ולשאלתה לנוכחים 'מדוע הצחוק הגדול הזה', סחו לה את אותו המאורע.

הזדעזעה האשה וקראה בחרדה לבעלה: 'אולי היה לך חלק כל שהוא בעולם הבא, אך כרגע מכרת גם אותו ונשאת ערום ועריה ללא עולם הבא כמו גוי גמור!', אני אין רצוני לגור עם גוי שכמוך בא עמי אל הרב ותן לי גט פיטורין! (עכשיו יש לאיש כבר חזית שניה)

התחיל הסוחר לגמגם שלא מכר אלא לשם הצחוק, והאשה ממשיכה ואומרת 'עם גוי שכמוך שאין לו חלק לעולם הבא אין רצוני לחיות עוד, בא לרב!' בלית ברירה שלח הסוחר את משרתי המלון לחפש את היהודי ולהביאו אליו, מצאו אותו והזמינו אותו לבוא במהרה אל הסוחר, אמר הסוחר לאותו יהודי: 'שמע נא ר' יהודי, הלא תבין שלא היה בינינו אלא שחוק, הא לך את הרובל שלך ותחזיר לי את השטר של המכירה!' 'לא ולא השיב היהודי, עסק הוא עסק ואני התכוונתי לעסקה ברצינות ולא לשם השחוק' 'אם כן, אמר הסוחר, אני אתן לך רווח קטן, אי אלו רובלים ואתה תחזור ותמכור לי את חלקי לעולם הבא' 'רווח? השיב היהודי? אני רוצה רווח של אלף רובל!' 'מה אתה סח? שאל הסוחר, בעד פיסת נייר קטנה שכתבתי לך אתה דורש הון עתק? כן, אמר היהודי. והאשה עמדה שם כל אותה שעה ואומרת לו: 'אפילו אם יידרוש ממך חמשת אלפים רובלים עליך לפדות את העולם הבא שלך'

הציע הסוחר ליהודי מאה רובלים רווח, אך החסיד מסרב בנחת.

אמר לו היהודי: 'אני אינני בטלן כלל כמו אתה וחבריך הסוחרים הצוחקים עלי, אף אני הייתי פעם סוחר גדול כמותכם אלא ירדתי מנכסי והתרוששתי והרב הקדוש מאפטא הוא אשר יעץ לי שהעסק הראשון שיזדמן לי אעשה, ומאחר שאני זקוק לאלף רובלים לנישואי ביתי לא אוותר לך אפילו על רובל אחד מתוך האלף'. התחיל הסוחר לעמוד על המקח והציע לאיש מאתיים, שלוש מאות, ארבע מאות רובלים, אבל החסיד בשלו. 'אף פרוטה פחות מאלף לא אקבל'

אט אט התחווה לסוחר הנדהם שהיהודי שלפניו הוא עקשן גדול וכל הדיבורים לא יועילו, עמד בידים רועדות ונתן לו אלף רובלים עד שקיבל לידיו בחזרה את כתב המכירה.

אז פנתה האישה אל היהודי בבקשה שהיא רוצה לראות את פני הצדיק מאפטא.

בכבוד רב השיב החסיד, אני חוזר מפה אל הרב ואביאך אליו מיד.

ה. כיצד קפץ ערך העולם הבא של הסוחר

נסעו לרבי הקדוש מאפטא וכשהגיעו לאפטא נכנסה האשה אל הצדיק ואמרה לו: אמנם אני שמחה שנתגלגלה זכות כזו לידי לעזור ליהודי, אך שאלה אני רוצה לשאול מאת הרבי הקדוש, כמה שווה העולם הבא של בעלי, האם הוא שווה אלף רובלים או שהוא שווה זוו אחד?

במילים אחרות היא יכולה לשאול, לא כמה שווה העולם הבא של בעלי, אלא האם יש כאן הונאה או מקח טעות, כי אם העולם הבא שווה רובל אחד כפי שנמכר מדוע הוא שילם עליו אלף? ואם הוא שווה אלף אז איך הוא יכול למכור לו אותו בהתחלה תמורת זוו אחד?

איך יכול להיות שהמניה עלתה בבת אחד מאחד לאלף, לכאורה יש כאן מקח טעות!

השיב לה הרבי: 'אגיד לך את האמת בעסק הראשון שמכר את העולם הבא שלו בעד רובל אחד באמת העולם הבא שלו לא היה שווה אף את אותו הרובל, אבל בעסק השני כאשר בלב נשבר קנה את העולם הבא שלו תמורת אלף רובלים ואף סייע בכך להשיא בת ישראל הכשרה עלה ערכו של עולם הבא שלו על כך עד שנעשה עולם הבא שלו שווה הרבה יותר מאלף רובלים כי הוא נתן אלף רובלים לנישואי הבת ומעתה ערכו כבר לא יסולה בפז!'

והשאלה שבעצם נשאלת כאן היא: מה שווי העולם הבא והאם יש שווי לעולם הבא, ומה בעצם הוא מכר ומה הוא קנה?

ו. מדוע הסכים הסוחר למכור את עולמו?

בא נסתכל מה יש כאן:

בסיפור הזה יש רובל אחד שזה הסכום הנמוך ביותר והסחיר ביותר העובר מיד ליד וחולף במהירות, מעבר לרובל יש כאן יהלומים וכי כמה פעמים אדם בחיים קונה בחייו יהלומים? אמנם יהלומים זה דבר יותר בר קיימא מרובל אך עדיין זה דבר חולף כי הסוחרים מוכרים ביניהם את היהלומים. אך מעבר להילומים יש כאן עולם הבא שהוא עולם הנצח, עולם הנשמות. האם הסוחר הבין משהו בעולם הבא ועולם הנשמות? ספק אם הבין ספק לא הבין, אך ברור כי לא ייחס לזה חשיבות.

אך לנישואים שלו הוא ייחס חשיבות! ודווקא לאישה שלו שהיא דווקא גדלה בבית עשיר והיא ידעה ערכו של כסף ויהלומים היא ידעה שיש דבר הגדול מכסף ויהלומים והוא עולם הבא.

והוא מכר את העולם הבא שלו כמו גוי, ומה זה מזכיר לנו מי שמוכר ומתייחס למכר כאל כלום? – עשיו. ואיזה דמיון יש בין המכירה בה עשיו מכר את הבכורה ובין המכירה אותה מכר היהודי תמורת רובל? הוא מכר בנזיד עדשים והוא מכר תמורת רובל.

ועוד שואלים איך יכול להיות שעשיו מכר את בכורתו תמורת נזיד עדשים? והתשובה שאנו חושבים בהשקפה ראשונה היא שהוא היה מאוד רעב ומי שהוא רעב הוא אנוס, כי רעבון יכול לעשות את האדם משוגע ואמנם עשיו עשה זאת משום הרעב, אך כדי להוציא מהנחה מוטעית זו כתוב בתורה לאחר המכירה והכתוב מדגיש 'ויאכל וישת ויקם וילך, ויבז עשיו את הבכורה' והאם לאחר שעשיו אכל והתפקח הוא הצטער על המכירה? הפסוק מדגיש שלא! כנאמר: "ויבז עשיו את הבכורה!" הוא לא החשיב את הבכורה וחשב שעשה עסקא טובה.

ומהי מעלת הבכורה? להיקרא בכור, לקבל את הברכות לעבוד במקדש,

ובגלל שעשיו ביזה את הבכורה כמה היא שווה בעיניו? – רובל אחד או נזיד עדשים.

אז המכירה תפסה וליתר בטחון אומר לו יעקב 'הישבע לי' כי אולי אדם לא מקנה דבר שלא בא לעולם כי הוא לא סומך דעתו ואם עשיו נשבע לו אז יש לו גמירות רעת מלאה ולכן הוא נשבע גם על העתיד ולכן המכירה פה תופסת גם כאן אומר החסיד: מכרת לי את עולם הבא? תכתוב לי בשטר! והסוחר צוחק, אז כמה שווה העולם הבא שלו? הסוחר מראה שגם העולם הבא הוא דבר סחיר.

אבל אשתו יודעת כי יש עולם הזה ועולם הבא, ועולם הבא הוא עולם קבוע כי הוא עולם הנשמות, וזה דבר חשוב שלא כדאי לאבד אותו.

ולכן אומרת האשה לבעלה: 'אתה גוי גמור ואני לא רוצה חיות איתך!' במילים אחרות היא מסבירה לו מהו ערכו של העולם הבא ומהו ערכו של עולם הנשמות, שאדם בעולם הזה יכול ליקר ולהעצים ולחזק את חלק העולם הבא שלו, עובדה שנתן הסוחר אלף רובל להכנסת כלה וערך העולם הבא שלו עלה באלפי מונים כפי שאמר להם הרבי מאפטא לאחר מכן.

ו. המסרים הסמויים שבסיפור

אם כן בסיפור שלושה ערכים של 'העולם הזה': הרובל, ומעל הרובל יהלומים ומעל זה ערך חיי הנישואים של אותו אדם.

ויש כאן גם ערכים נצחיים: העולם הבא, החסיד המוציא מילקוטו גמרא ולאור נר קטן לומד בניגון, כי החסיד יודע כי בעולם הזה הוא כבר עשה מה שהרבי אמר לו ואין לו כבר מה לעשות עוד. מצוות הרבי גם היא מצווה שקיימת וחשובה בעיניו מצווה לשמוע בדברי חכמים, אמנם היהודי לא מבין מה הוא עושה אך יש לו מצווה של הרבי וממנה הוא לא זז. ובזכות המצווה הזו הוא מגיע לאן שהוא מגיע לזה שיש לו 'ונהפוך הוא כו' והרובל אחד הופך לאלף רובלים.

אבל הוא יודע שבשלב הביניים עליו ללכת לבית המדרש כי בית המדרש הוא העיקר ולימוד גמרא זה העיקר.

אם כן נשווה את החסיד לסוחרים, הסוחרים מה יש להם על השולחנות? יהלומים המסודרים בתיבות הקטנות כי זה הרכוש של היהלומנים התיבות הקטנות עם היהלומים, אך לחסיד יש גמרא בילקוטו הוא לא לוקח גמרא בבית המדרש כי הגמרא נמצאת כבר בילקוטו ומדוע היא נמצאת בילקוטו? כי אולי יבוא למקום בו אין גמרות וירצה ללמוד? אז יש לו את הגמרא בילקוטו.

אז מה הסיפור הזה מלמד אותנו? ש"אין מעצור לה' להושיע ברב או במעט", והשאלה היא אם אתה דבק בערכים שבנצח, ומהם ערכים שבנצח? לימוד תורה, אמונה בעולם הבא ולשמוע בקול החכמים, והרצון להשיא את הבת. והאשה הזו, אשתו של הסוחר יודעת להבדיל בין השניים, ולמרות שהיא גדלה בבית מלא כל טוב והיא אשר אחראית לרוב היהלומים שבידי בעלה היא יודעת שיש עולם הבא והיא מלמדת את בעלה מהו עולם הבא ומעצימה בו את הידיעה הזו בכך שאומרת לו שבשביל עולם הבא צריך לשלם אלף רובל וגם חמשת אלפים רובל. כי היא באמת יודעת מהם הערכים של הנצח והיא הביאה מבית אביה לא רק את היהלומים, אלא בעיקר את החינוך לדעת מהם החיים האמיתיים, והחסיד מראה לנו שמי שמידבק בערכים האמיתיים מתהפך מזלו בסגנון 'ונהפוך הוא כו' כי החסיד התחיל ברובל אחד וסיים באלף רובלים.

ז. כיצד אנו יכולים לקנות את עולמנו?

עכשיו איך זה קשור לפרשת השבוע?

אם נגיד שצריך להיות כתוב 'ויתנו לי תרומה' מהי התרומה ערכים קבועים או ערכים חולפים? ענייני העולם הזה או העולם הבא?

כי מה לכאורה תורמים למשכן חומרים ארציים: זהב, כסף, נחושת, תכלת, ארגמן, תולעת שני – חומרים פיזיים הקיימים בעולם הזה.

וכי אפשר תמורת חומרים פיזיים אלו לקבל ערכים רוחניים כגון השראת שכינה? והאם ניתן להשוות בין אחד לשני?

אתה תורם למשכן זהב כסף ונחושת ומה אתה מקבל בתמורה? השראת שכינה! ואיך זה קשור!?

כי אם אתה תורם בבחינת 'איש אשר ידבנו ליבו' אתה תורם לא רק את הרכוש שהוא ערך פיזי חולף, אלא אתה

מנדב את ליבך כדי שהשכינה תשרה וכפי שכתוב בפסוק וייקחו לי תרומה 'לי-לשמי. אתה רוצה להשרות את

השכינה של הקב"ה בעולם? אז יש לך חלק ביצירת המצב של הקדושה של 'ממלכת כהנים וגוי קדוש' אז יש לך

חלק בהשראת השכינה ולכן כתוב ויקחו לי תרומה.

אומר לנו הקב"ה: 'אתם לא נותנים לי תרומה אלא אתם לוקחים לי תרומה', היינו אתם לוקחים חלק בהקמת המשכן

ובהשראת השכינה.

ומכאן שעל כל יהודי לדעת מהו האמצעי ומה המטרה,

יש הרבה אנשים שחושבים שהרובלים או היהלומים הם המטרה ואינם יודעים שהרובלים והזהב והכסף לא נוצרו

אלא לשם השראת השכינה בארץ, ולכן הפרשה מלמדת אותנו שאפילו בעזרת דברים חומריים אתה יכול להגיע

להיות חלק במשכן,

וייקחו לי תרומה, אתם לוקחים חלק במשכן שהוא השריית השכינה בעם ישראל.

ר' אברהם יהושע העשל מאפטא, ה'אוהב ישראל'

מגדולי הצדיקים, נולד בתק"ח (1748), נפטר בה' בניסן תקפ"ה (1825).

מתלמידיהם המובהקים של ר' יחיאל מיכל מזלוטשוב ושל ר' אלימלך מלידז'נסק.

ישב על כסא הרבנות בקולבסוב שבגליציה, באפטא שבפולין וביאסי שברומניה.

אפטא היתה חביבה עליו במיוחד, על כן ביקש שייקרא שמה עליו.

בתקע"ג עבר למדו'בוז', שם כיהן כאדמו"ר ולא כרב העיר.

בעשור האחרון לחייו נחשב לרובם של כל צדיקי הדור, ולאחד מגדולי ישראל במזרח אירופה.

העמיד תלמידים רבים ומופרסמים, ביניהם: ר' יצחק אייזיק מזידיטשוב, ר' יצחק אייזיק מקומרנא, ר'

יששכר דב מראדושיץ, ר' ישראל מרוז'ין.

ידוע היה האפטר בסגולותיו הרוחניות המיוחדות, וגם באהבת ישראל שלו.

הספר העיקרי בו מרוכזות תורותיו הוא ספר ה'אוהב ישראל', עליו אמר ר' חיים מצאנז שהוא חייו

להימצא בכל בית יהודי.

האפטר ביקש שעל קיברו יכתב רק שהיה אוהב ישראל, כי 'במידה זו אוכל להתפאר אפילו בפני בית

דין של מעלה'